

Francisco Martínez

Remondi igapäeva-afektid Eestis

Published 17 March 2017

Original in **Estonian**

First published in **Vikerkaar 1-2 (2017) (Estonian version); Eurozine (English version)**

Downloaded from eurozine.com (<https://www.eurozine.com/remondi-igapaeva-afektid-eestis/>)

© Francisco Martínez / Vikerkaar / Eurozine

Hülgamine on ühtaegu aineiline ja mõtteline protsess. See puudutab nii vildakaid teadmisi kui ka üldse midagi sobimatuks muutunut, tähistab vahet vana (lõppenu) ja uue (alanu) vahel. Ning ometi pole lahkumisakt kunagi ei neutraalne ega afektivaba, sest minevikuasjade hävitamine või hooletusse jätmine murendab vaikselt ka indiviidi kuuluvustunnet.

Jäätmeid ja iganenut luuakse ja liigitatakse alati väärtussüsteemis, mis rajaneb majanduslikule efektiivsusele, aga ka kultuurilistele representatsioonidele, isiklikele emotsioonidele ja ajarežiimidele. Väärtus ei käi asjadega sisemiselt kaasas, vaid selle annavad neile oludest sõltuvalt subjektid. [1]

Milline on siis remondi väärtus? Ja milliseid ühiskondlikke suhteid asjade parandamise käigus luuakse? Hooldamine kujutab endast igapäevaste läbikäimiste mikropoliitikat, mis sünnitab lahkust ja heaolu. Parandamistööd tasakaalustavad hilismodernseid ühiskondi, teevad neid lahkemaks ja seeläbi tugevamaks. [2] Võib rääkida „afektiivsetest ülekannetest“, [3] mis toimuvad subjektiivsuse, materiaalsuse ja minevikurepresentatsioonide ristumiskohtades; nagu ka „tavalistest afektidest“, mis on juurdunud igapäevases seltskondlikkuses. [4]

Tallinna vanalinnas, suveniiripoodide ja peente restoranide kõrval, asub tagasihoidlik, tilluke remondiäri. See on tegutsenud Nunne tänaval 1920. aastatest saadik ja on omasuguste seas Eestis vanim. Töökoda mahub vaevu kahele ruutmeetrile ja seal töötav mees parandab igal tööpäeval kella 12-st 16-ni kellasid, raadioid ja fotoaparaate. Toomas Koitmaa on olnud selle äri omanik 1996. aastast. Tal on õpipoiss Dmitri, kelle jaoks on huvitav

„Õppida tundma erinevaid mehhanisme ja kujutada ette asjade erinevaid elukäike“. Nad on kaalunud remondiäri remontimist, aga selleks pole piisavalt raha. Juba poe igapäevaselt lahtihoidmine on keeruline, sest Toomasel ja Dmitril tuleb elatise teenimiseks pidada ka teisi töökohti.

Rikkis asjade parandamine on neile niihästi hobi kui ka kultuuriline kogemus. Nad ütlevad, et aeg-ajalt parandavad nad kalleid asju, teinekord aga tuleb teha vaid tavalist remonti, et see või teine seade töökorras hoida. „Rikkad, keskklassi inimesed ja vaesed, kõik käivad siin ja me teenindame neid kõiki. Balti jaama vaeste jaoks me teeme teinekord remondi tasuta,“ seletab Dmitri. [5]

Vaadates, kui seda pisikest töökoda külastatakse, mõistan ma, et eri ühiskonnaklassidesse kuuluvad inimesed ei too siia ainult erinevaid seadmeid, vaid ka elavad erinevates temporaalsustes – nad kogevad aega, mineviku-tuleviku ja aegumise-kestmise suhet väga erinevalt.

Teatud mõttes meenutavad postsotsialistlikud ühiskonnad kellassepatöökoda, kus iga kell näitab eri aega ja liigub eri kiirusel. Erisugused suhted aja ja aja-kujutusega korrastavad ja taastoodavad ebavõrdsusi. Just siis, kui aja kulgemise korrastav dimensioon on kadumas ja muutused löövad ühiskonda üha rohkem sünkroonsusest välja, omandab remont erilise tähenduse. Eesti-laadses ühiskonnas, mida kujundavad mitmekordsed katkestused, kiirenevad muutused, ebavõrdsus ja sihitu innovatsiooni surve, ilmutab remont end vastujõuna, mis kinnistab järjepidevust, püsivust ja materiaalist tundlikkust.

See väide näib esmapilgul käivat tavamõistuse vastu. Nõukogude režiimi tekitatud remontimisvajadusele järgnenud odavate massikaupade ja postsotsialistliku tarbimisühiskonna aeg võiks justkui kuulutada remontimise hääbumist. Samas võib nüüdisaegset asjade parandamist ja nende äraviskamisest hoidumist tõlgendada ühe viisina, kuidas seista vastu ilmajäämisele ja kohaneda keeruliste muutustega. Äraviskamist tajutakse kui ohtu mälule, julgeolekule ning ajaloolise ja looduskeskkonna säilimisele. [6]

Paljud eestlased käsitavad nõukogude kogemust ikka veel otsekui ebaloomulikku ja ebareaalset aega. 1991. aasta paistab siin massilise aegumise aastana. Mahajäetud tööstushooned, roostetavad masinad, lagunevad majad, keemiliselt saastatud piirkonnad, keskkonnakatastroofid

ja praht on aastakümneid sümboliseerinud NSVL-i kokkukukkumist, piltlikustades režiimi lagunemist selle sõnasõnaliselt materiaalses mõttes. [7]

Lähimineviku mälestused ja kujutised rekonstrueeriti hilisemate sündmuste valguses omamoodi antiparadigmana, mida reeglina iseloomustas „ülbe ja vastik suhtumine sotsialismi ajast pärit asjadesse“. [8] Mitte ainult unustamine, vaid ka mäletamine ise hõlmab nüüd ebasoovitavaks peetavat minevikku meenutavate materiaalsete tõendite eiramist.

2013.aasta Tallinna Arhitektuuribiennaalil („Recycling socialism“) arutati avalikult, kas edasilikumiseks oleks tarvis nõukogude ideoloogiat kandvad hooned lammutada, hinnates tolle režiimi jäetud materiaalse pärandi millekski koormavaks. Tõepoolest, uue traditsiooni konstrueerimise ohvriks on langenud mitmed nõukogudeaegsed mälestised. Muljetavaldavaid hooned on lammutatud, et teha ruumi kaubanduskeskustele (näiteks Sakalakeskus). Teiste hoonete staatus püsib ebaselge (Linnahall) või on nad erastatud (Postimaja, Teenindusmaja).

Need näited illustreerivad hoonete üha lühemat eluiga spekulatsiooniobjektidena, aga ka Eesti tegelikku mälupoliitikat, mida iseloomustab revanšistlik linnaplaneerimine, mille toob kaasa üsna hiljutiste hoonete kiire hindamine väärtusetuteks, investeerimiskõlbmatuteks ja seetõttu lõppkokkuvõttes asendatavateks. Viimaseks niisuguseks ohvriks sai Ülo Ilvese poolt 1978. aastal projekteeritud plaanikomitee arvutuskeskus, senini rahandusministeeriumi hoone. Seda teati esimese hoonena Eestis, mille fassaadi kaunistas abstraktne kunst (autoriks Edgar Viies).

Ametiisikute algne plaan oli olemasolev hoone renoveerida, aga kui liikvele läks jutt ehitusmaterjalide halvast kvaliteedist, pandi renoveerivale kinnisvarafirmale ette maja lammutada ja uuesti üles ehitada. Lõpuks kuulutati 2015. aastal välja avalik konkurss uue, nelja ministeeriumi koondava, 14420-ruutmeetrise pindalaga üliministeeriumi bürookompleksi ehitamiseks.

Arhitektide Liit pooldas ajaloolise hoone säilitamist, nimetades seda oma ajastu väärtuslikuks monumendiks. Kunstnik Leonhard Lapin tuletas meelde: „see, et maja on ehitatud Nõukogude okupatsiooni ajal, ei tähenda veel selle väärtusetust“, samas märkides, et funktsionaalsed hooned ei kipu Tallinnas üle kolmekümne aasta püsima. [9]

Selle hoone lammutamisele eelnes veel üks „ametliku vandalismi“ akt modernistliku arhitektuuripärandi, nimelt Postimaja vastu. See ohver (või hoone surmajärgne elu) kujunes aga teistsuguseks. Postimaja ehitati aastail 1977–1980, Moskva olümpiamängude Tallinna purjeregati eel. Hoone põhifunktsioon oli koondada postisorteerimis- ja telefoniteenuseid, kusjuures esimesel korrusel sai operaatorite abil teha kaugekõnesid. Omapärane kolmekorruseline paekivihoone ehitati vana bensiinjaama asemele, see ühendas sümboolselt Rotermanni kvartali vanalinna ja Narva maanteega. Postimaja projekteerisid Mati Raigna ja Raine Karp (kes on ka Linnahalli ja Rahvusraamatukogu arhitekt). Seal oli Eesti esimene eskalaator ja inimesed kõikjalt Eestist tulid Tallinna seda vaatama ja sellega sõitma. Eskalaator läks aga kiiresti katki ja asendati 1988. aastal tavalise trepiga.

Postimaja uurides kohtusin ma Silver Aguga, kes juhtis hoone hooldamist ja remonti 1990. aastatel. Silver meenutas rõõmuga igapäevaste hooldustööde detaile, näitas mulle fotosid ja tunnistas oma isiklikku kiindumust Postimajasse. Tema jaoks oli Postimajas töötamine uhkuseasi: „Omal ajal, 80ndatel, oli see üks elegantne hoone. Aga nüüd, kino ja hotelli vahel, on see kaotanud oma võimsuse. Algses kontekstis oli see majesteetlik hoone, aga nüüd, teiste majade vahel, pole enam perspektiivi, kust seda vaadata.“

Posti- ja kommunikatsioonitööstus on viimastel aastakümnetel teinud läbi struktuurseid muutusi, peamiselt tänu infotehnoloogia arengule. Üha vähem inimesi kasutab postiteenuseid. E-kirjad on tapnud tiguposti ja seetõttu ka postkontorid.

Need vinjetid näitavad, milline kooskõlatus valitseb institutsionaalsete ja majanduslike reformide, kultuurimuutuste aegluse ning pärandi lagunemise vahel. Triumf nõukogude korra üle toimus teisel ajaskaalal kui selle pärandi eiramine, luues uusi võimalusi taaskasutuseks ja uuesti omaks võtmiseks. Aegunud ja hüljatud asjad muudavad kõik keerukamaks just nimelt seetõttu, et nad ei kao. Need asjad jäävad püsima ning kujundavad kaasaegseid arusaamu subjektist, ajast ja maailmast. [10]

Nende kiirete ühiskondlike ja majanduslike muutustega silmitsi seistes leidsid paljud inimesed, et nemadki on ühtäkki kogemusteta ja iganenud, justkui neil poleks enam pragmaatilist pädevust uues ühiskonnas toimetulekuks. Tõepoolest, postsotsialismi eripära ei seisne mitte üksnes sotsialismi pärandi mõjus, vaid ka ülemineku kiirenemises ja pakilisuses ning sellega tekitatud ajalises marginaalsuses. See tõstatab küsimuse, kas

teatavad grupid või inividid tunnevad end sellesse aega kuulujaina? [11]

Nagu Liviu Chelcea on Rumeenia pangatöötajate näitel osutanud, tähendasid postsotsialistlikud muutused ka ajataju kiirenemist, millega kaasnesid uutmoodi rutiini, distsipliini ja standardite väljatöötamine, teravam eristus töö ja eraelu vahel (millega käis paradoksaalselt kaasas isikliku aja koloniseerimine korporatsioonide poolt) ja hajustuv kaugtulevik, kus mõttekad plaanid paistavad fantaasiate või unistustena. [12] See on omakorda toonud kaasa tähtsaid muutusi majanduses, kultuuris, ajas ja ruumis, mis avalduvad paindlikkuse-jutus ja nõudluses „isereguleeriva mina“ järelle ning loonud ka uue kategooria – „endisaegse inimese“. Iga uus töötaja peab tänapäeval õppima ja sooritama tegevusi, mis vanasti jagunesid mitme töötaja vahel. David Harvey nimetab seda Lääne deindustrialiseerimisega seostuvaks vanade oskuste „kiirenevaks hävimiseks“. [13]

Näiteks, Eesti põlevkivikaevandusi etnograafiliselt uurinud Eeva Kesküla rõhutab, et uue tehnoloogia kasutuselevõtt oli kaevurite jaoks sama tähtis murdepunkt kui aasta 1991. [14] Katherine Verdery on näidanud, et muutused aja tajumises on olnud postsotsialistlike ühiskondade majandusliku ja poliitilise ümberorganiseerimise seisukohalt kriitilise tähtsusega. [15] Inimesed olid leiutanud spetsiifilisi viise, kuidas sisustada sotsialistliku igapäevaelu korrapäratut aega (näiteks varude kogumine); üleminek planeeritud, standardiseeritud ja ebavõrdsesse kapitalistlikku aega sundis neid leiutama uusi kohanemisviise.

Ning ometi, kuigi sotsialism on läbi, on selle jäänused ikka veel meiega, nagu on näidanud Svetlana Aleksijevitš oma postsotsialismi pärandi suulises ajaloos. [16] Paljud inimesed, kes kasvasid üles NSVL-is, elavad „pruugitud ajas“, kestvas pettumuses. Need on inimesed, kes tunnevad end ajaloost välja jäetuna, kellel pole neid ümbritsevates ühiskondlikes muutustes millelegi püsivale toetuda. Ometi on nad meie kõrval, nemad, kes on edust ilma jäetud, tungivad sellegipoolest aeg-ajalt meie asjadeskeemi, „rüvetades“ meie korrameelt. [17]

Olla aegunud – see tähendab olla kasutu, kultuurilise kaaluta, peaaegu nullväärtusega. Need inimesed, keda peetakse Eestis „üleliigseteks“, „asendatavateks“ või „lootusetuteks“, ei ole mitte migrantid või põgenikud (nagu endistes impeeriumides, Prantsusmaal, Hispaanias või Suurbritannias), vaid need, kes omandasid selle staatuse vana korra lagunedes. [18]

„Jah, nad olid kõik tublid (молодцы). Ma olen eriti tänulik Madisele, kes võttis mu tööle siis, kui mu elus oli kõige rohkem muutust vaja,“ tunnistab Ljuda. [19] Ometi tähendas see muutus, millele ta viitab, sammu minevikku. Ljuda (kelle emakeel on vene keel) õppis neli aastat Riias tüpograafiat. 1972. aastal kolis ta Tallinna ja asus tööle Ühiselu trükikojas, Eesti vanimas. 2002. aastal ostis Reusneri kirjastus Ühiselu ära ja vanad töötajad viidi madalamatele mehaanilistele töödele, nagu paberi söötmine uutesse importmasinatesse.

„Mina pean tüpograafiat kunstiks,“ lisab Ljuda. Koondatud töolisest sai lugupeetud töötaja, kes andis uue elu Madis Mikkori ja tema seltskonna kogutud kõrgtrükipressidele Polymeri kultuuritehases. Rohkem kui nelikümmend aastat pärast oma esmast väljaõpet oli Ljuda jätkuvalt täis tahtmist trükkida müürilehti ja visiitkaarte. Ta töötas Polymeri tehase sulgemiseni. Muu töö kõrvalt korraldas ta töötubasid Kunstiakadeemia tudengitele ja õpetas ametit Lemmit Kaplinskile, kes tõdes: „Ljuda on üleelusuurune nähtus. Selles mõttes, et 40 aastat tagasi oli Ljudasid sadu, nüüd on ta ainuke laduja, kes hoiab justkui salateadmist. Ljuda lugu näitab, et tehnoloogilised muutused mõjutavad inimeste identiteeti. 2000ndate algul töö kaotamine tähendas tema identiteedi kaotamist, jäi justkui alles kõigest pool endist Ljudat. Seda tuleb tänapäeva ühiskonnas silmas pidada. Mitte et muutused oleksid halvad, aga lihtsalt, et me peame meeles pidama ka inimlikku aspekti.“

Ljuda on sellest teadlik ja kinnitas mulle korduvalt, et ta on „ainuke inimene Eestis, kes seda kunsti süvitsi tunneb. Minu endised kolleegid lahkusid sellest ametist 90-ndatel ja uued põlvkonnad ei taha käsi määrida“. Pensionile jäämine ei tähendanud, et Ljuda oleks oma ameti maha jätnud; see pole mõeldav, et ta vabatahtlikult lõpetaks tüpograafiaga tegelemise. Trükitöö aitab tal suhestuda muutustega, millest ta aru ei saa, aga mis muudavad tema oskused iganenuks.

NSVL-is oli tööl tugev subjektiivne mõõde, sageli rajanes inimeste identiteet nende elukutsel. Postsotsialistlikes ühiskondades aga kadus tehnoloogilise innovatsiooni, neoliberalise majanduspoliitika, paindlikkusdiskursuste ja ettevõtlikkuse kultuse tagajärjel ametikoha-identiteet. Inimesed pidid hakkama kollektiivseid riske üksikult kandma. [20]

Teisalt pöörati Nõukogude ühiskonnas materiaalsusele teistsugust

tähelepanu. Remontimine oli eriti hinnas defitsiidi ja massitootmise tingimustes, kus polnud kohta turumajandusele omasel konkurentsil ja planeeritud aegumisel. [21] See tähelepanu oli omakorda seotud spetsiifiliste oskustega, mida kiirendatud tootmise, tarbimise ja äraviskamise ning kiirkasumi tsüklilist koosnev majandussüsteem ei väärtusta.

„Sellest tuleks muuseum teha, nagu Madis ja Lemmit Tartus tegid,“ järeldeb Ljuda meie viimasel kohtumisel. Kui Polymer suleti, viidi trükimasinad Tartusse, 2010. aastal mittetulundusühinguna asutatud Trükimuuseumisse. „Ma lõin selles kaasa algselt emotsionaalsetel põhjustel. Mulle meeldib nende masinate kuju, hääl ja lõhn. Aga ma usun ka, et innovatsioon algab vanade tehnoloogiate mõistmisest. Nende kaudu me õpime tundma põhireegleid ja kunagisi ummiklahendusi,“ märgib Lemmit. [22]

Igal aastal kutsub Trükimuuseum Ljuda mõneks päevaks Tartusse õpetama trükimasinate kasutamist ja käsi mustaks tegema. Lemmiti meelismuseaal on linotüüp (realadumismasin), mis valmistati 1972. aastal Leningradis. Muuseumiekskursiooni ajal tekitas kõikide nende hüljatud artefaktide kohalolu minus peapöörituse aegumusest. Omal moel oli see retk 20. sajandi sisikonda. Aegunu on ühtlasi ka mälu kandja.

Lemmit märgib: „Selle maa lähiajalugu on võimalik näha, vaadeldes trükitehnikate muutumist. Näiteks on üks murdepunkt Teine maailmasõda. Enne seda valmistati kõik trükimasinad Saksamaal, pärast sõda aga Nõukogude blokis. Kuna trükikunsti mõte on ideede edasikandmine, siis jälgisid võimud nõukogude ajal väga hoolikalt selle eriala õppijate tausta. Trükkimine polnud kõigest üks maagiline protsess, sel olid ka suured poliitilised tagajärjed.“

Üks väljakutse seisneb aga asjaolus, et kiire aegumine blokeerib meie ligipääsu minevikule – me ei oska enam kasutada vanu tehnoloogiaid, lugeda vanu faile. Uutmoodi läbikäimine meediaga kujundab ka üha rohkem meie kogemise ja mõtlemise viise. [23] Nõukogude maailmaga seotud materiaalsel kultuuri ähvardab kadumine niihästi seetõttu, et kaovad teadmised selle perioodi kõige esinduslikumate asjade töötamisest, kui ka nende asjade eneste entroopilise kulumise tõttu.

„90ndad muutsid oluliselt trükitehnikat. Kirjastajad pääsesid ligi uuematele masinatele, kui leidsid selleks raha. Aga muutused olid nii kiired, et keegi ei mõelnud tööstuspärandi säilitamisele. Need museaalid siin on vähesed

allesjäänutest, mis aitavad seda aega mäletada,“ lõpetab Lemmit.

2014.aastal kolis muuseum Kastani tänavalt Aparaaditehasesse, vanasse sõjatööstuskompleksi, mille oli hiljuti ostanud sama organisatsioon, mis arendas Telliskivi piirkonda Tallinnas (mis samuti ehitati ümber sõjatehasest kaubandus- ja kultuurialaks). Muuseumil on rohkem kui 240 m² põrandapinda ja seal on endiselt vanad sõjatehase lambid. Seal töötab eri ametites seitse inimest. Raamatud, mida trükimuuseum taaskasutab, on riiklike raamatukogude poolt ära visatud makulatuur, seega saab muuseum igal aastal tonnide kaupa tasuta raamatuid.

Aparaaditehases kohtume ka Kaarel Narroga, noore puusepaga, kes töötab ühes kompleksi paljudest keldritest. Kaarli tööruum omamoodi kinnitab tema suhteliselt madalat staatust Eesti ühiskonnas, ent samas annab see kohale äärmiselt isikupärase karakteri; seda kõike väljendab asjade füüsiline paigutus. Mehe väärtused väljenduvad tema materiaalses valdustes.

„Prügist ja prügi abil olen ma oma väikese studio ehitanud,“ ütleb Kaarel, kes maksab oma keldri eest sümboolset üüri. Nendes tööruumides elatakse, asjad on seal paigutatud vastavalt tehtava töö vajadustele. Kaarel on 25 m²-se pinna jaotanud kaheks toaks, vastavalt oskustöödele, mida tal teha tuleb. Iga päev astub tema keha vastu materiaalsele maailmale, et remontida erineval moel katkisi asju. Kõikjal leidub tolmu, tükke ja vanametalli. Raske on öelda, kas need olid seal juba enne või on need tekkinud Kaarli töö tulemusel.

„Ma sundisin haldurit seda keldrit mulle üürima. Alguses ei teadnud nad, mida selle ruumiga pihta hakata, nii et ma käisin neile peale ja palusin Lemmitil vahemeheks hakata. Nüüd on hakanud Aparaaditehases elu keema. Ilmselt saaksid nad seda pinda ka kallimalt üürida, või siis töötan ma katalüsaatorina, teen seda piirkonda atraktiivsemaks,“ nendib Kaarel irooniliselt.

Kaarli käed on pragunenud, rakkus ja karedad. Ometi mõjub ta meie vestluse ajal ootamatult õrnatundelise, hapra ja karismaatilisena. Ta mõtleb hoolikalt, mida ütleb, vastab aeglaselt, mõõtes iga sõna.

Remont on taaskehastamise vorm, millega käivad kaasas emotsionaalsed ja kehalised investeeringud. Pole ime, et käsitöölised hindavad kõige enam oskusi, mis küpsevad ja arenevad. [24] Saan hiljem teada, et Kaarel tegeleb

ka muusikaga. Ta kaebab et „Eestist on saanud äraviskamisühiskond. Inimesed ei suuda omamiskirge taltsutada. Vanasti omasid inimesed ainult neid asju, mida äraelamiseks tarvis, ja sageli isegi neid mitte. Tänapäeval on kõike ülearu, inimesed hangivad ja tarbivad asju ainult hankimise enese nimel. Minu meelest on selles uudsusejanus midagi ülbet.“

Kaarli meelest ei suhtle eri põlvkonnad omavahel piisavalt. „Üks asjadest, mis mulle Trükimuseumi juures meeldib, on see, et siia kogunevad erinevas vanuses inimesed,“ lisab ta. Paradoksaalselt toovad remonditegevused esile ajaloolisi kokkupuuteid ja seovad eri põlvkondi. See on katse sünkroniseerida – kehaliselt ja ajalisel – asünkroonseid kogukondasid. Kaarli jaoks on remontimine ajas olemise viis, omaksvõtmise osa, maailmasse suhtumine seda ehitades.

Remont toimib siin teraapiliselt, aidates kõikidel osalejatel ennast ümber positsioneerida ja võistlevate ajavektoritega toime tulla. Remont on rohkem kui lihtsalt tehnika, see sisaldab ka vastutustunnet, hoolt ja tulevikkusuunatust. Mitmesuguste ruumide, piirangute ja ökonoomiate ristumiskohal toob see tegevus ilmsiks kestvuse, ühtaegu nii taastootes kui teisendades võimalikkuse tingimusi.

Thomas Hylland Eriksen kirjeldab viimast kahtekümmend viit aastat kui „ülekuumenemise“ perioodi, juhtides tähelepanu kiirenenud muutustele ja kõrgenenud aktiivsusele majandus- ja kommunikatsioonivaldkonnas. [25] Viisid, kuidas inimesed aega tajuvad, on üha enam lahknemas (üha ebavõrdsemad); ning kiirenemisega ei kaasne otseselt kultuurilisi tööriistu ja ressursse, millega seda mõista. See omakorda komplitseerib meie teadlikku maailmataju.

Hartmut Rosa on osutanud, kuidas sotsiaalset kiirenemist kogetakse kolmes mõõtmes: tehnoloogia areng, ajaloolised muutused ja elurütm. [26] Aga see, mis meie praegust ühiskonda varasematest eristab, on aegumise teadvustamine. [27]

Et mõista võistlevate ajavektorite teisenemist meie ümber, vestlesin ma Arno Pihliga, kes on 2005. aastast tegelenud tehnikaseadmete hooldamisega Tallinna Ülikoolis. Toona olid ülikoolis kasutusel peamiselt analoogmasinaid, kuid tänapäeval on need peaaegu 100% digitaalsed. Arno jaoks tähendab see muutus üha rohkem kohustusi: kuna meie ümber on üha rohkem tehnoloogiat, tuleb seda ka üha sagedamini remontida ning tehnik peab

pidevalt juurde õppima ja oma teadmisi värskendama.

Arno õppis nõukogude ajal mehaanikuks. „Toona ei eksisteerinud isegi MS-2 operatsioonisüsteemi,“ ironiseerib ta. Kümme aastat tagasi kulus enamik Arno tööajast projektorite, arvutite ja mikrofonide hooldamisele. Täna kulutab ta umbes poole oma ajast katkiste seadmete remondile. Ühtlasi hoolitseb ta multimeedia eest, „nagu nad seda nimetavad“. Arno seletab: „Ma pean tegelema mitme asjaga korraga, aga ma ei ütleks, et töötan nüüd rohkem kui kümme aastat tagasi. Töö on lihtsalt teistsugune.“

Arno ateljee seintel on magnetid, mille külge kinnituvad tööriistad. Laest ripub kell, mille helin seguneb ventilaatori müraga. Seal on kümneid arvutihiiri ja lahtivõetud arvuteid, vanu radioaparaate ja kõlareid, ning lõpuks kaableid, palju-palju kaableid, rippumas ja vedelemas... „Sa võid neist asjadest pilti teha, aga kui rektor näeb, mis mul siia kogunenud on, siis ta nõuab, et ma viskaks kõik need asjad ära.“ Ja miks sa kõike seda kraami alles hoiad, Arno? „Sest iga hetk võib mul mõnda juppi siit vaja minna. Iga aastaga kulub millegi tellimise peale rohkem bürokraatiat ja mul pole oma eelarvet. Kui ma tahan mõnda tööriista osta, tuleb mul pool tosinat dokumenti täita. Oh, euronormid!... Aga ma valin hoolega. Selles mõttes, et ma hoian alles ainult kolmandiku asjadest, mis mulle pihku satuvad. Ma pean silmas perspektiivi – mida võiks tulevikus tarvis minna?“

Arno kinnitab, et inimesed peaksid silmas pidama pikemat perspektiivi, ja arutleb, kuidas ühiskond on liikunud vastupidavatelt esemetelt äravisatavate poole. „Nõukogude ajal keerles kõik asjade kogumise ümber, tänapäeval aga nende äraviskamise ümber. Mina pooldan keskteed... tänapäeval vananevad tehnoloogiad väga kiiresti, aga mehaaniku oskused kestavad kauem,“ oletab ta.

Arno jaoks on asjadel oma hierarhia: kõige paremaid tehakse Jaapanis, kõige halvemaid Hiinas. Ent tänapäeval on raske teada, kus üks või teine asi on valmistatud, sest esemete erinevad osad tehakse valmis eri paikades. „Jaapanis toodetud asju oli võimalik parandada. Aga tänapäeval on kõikidel toodetel sisseprogrammeeritud aegumistähtaeg ja nad lõpetavad kaks aastat pärast ostmist töötamise. Kohe pärast garantiiaja ületamist.“ Arno rõhutab, et ta ei poolda tarbimisühiskonda, vaid paneb tähele, kuidas tehnikavidinate jõudlus kahaneb, sest neid ei ehitata enam remondikõlblikeks. „Euroajastul on toodete kvaliteet kahanenud, sest alati pole selge, kes asja kvaliteedi eest vastutab.“

Hankimise ja äraviskamise kiirenev tsükel, nagu ka tehnoloogia uuenemine, nõuab sügavama tähelepanu pööramist remondile ja aegumisele, mis tõstavad esile ühiskonnamuutuste tagajärgi ja jutustavad meile sellest, mida kultuuris hinnatakse. Remontimine aitab meil ületada inimeste ja asjade kasutuks muutumise negatiivset loogikat, see kalibreerib ümber sünkroonsust ja kogukonnatunnet. See praktika avaldab mõju ka sellele, kuidas me mõtleme ühiskondlikest suhetest „tajutava ümberjaotamise“ kaudu, andes katkestustele järjepidevust ning näidates üles hoolt ja tunnustust. [28] Asjade taastamine leevendab ühiskondlikke pingeid, aidates hoida kuuluvus- ja kestvustunnet, ühendab isiklike biograafiaid avaliku ja isikliku materiaalsusega. Remontimist võib näha nende igapäevaste mikrovõimude osana, mis aitavad luua trans-tsendentaalseid taastumislugusid pärast kahjustamist või hülgamist.

Inglise keelest tõlkinud Aro Velmet

Artikkel koondab katkendeid varsti ilmuvast raamatust „Wasted legacies? Youth, repair and obsolescence in Estonia“. Autor tänab Patrick Laviolette'i, Siobhan Kattagot, Marika Agu ja Aro Velmetit nende heldete kommentaaride eest.

Footnotes

1. The social life of things. Toim. A. Appadurai. Cambridge, 1986.
2. N. Thrift, But malice aforethought: Cities and the natural history of hatred. Transactions of the Institute of British Geographers, 2005, kd 30, nr 2, lk 133-150.
3. Y. Navaro-Yashin, The make believe space. Durham, 2012.
4. K. Stewart, Ordinary affects. Durham, 2007.
5. Intervjuu 17. aprillil 2015.
6. H. Cherrier, T. Ponner, A study of hoarding behavior and attachment to material possessions. Qualitative Market Research: An International Journal, 2010, kd 13, nr 1, lk 8-23.
7. Z. Gille, From the cult of waste to the trash heap of history. Bloomington, 2007.
8. K. Lobjakas, K. Paulus, Postuumselt rehabiliteeritud?: Näitus „Asjad minu elus. Nõukogude Eesti tootedisain“ Eesti Rahva Muuseumis 12.12.2000-4.02.2001. Maja, 2000, nr 4, lk 9.
9. L. Lapin, Barbaarsus Tallinna kesklinnas. Sirp, 15.05.2015.
10. Cultures of obsolescence. Toim. B. B. Tischleder, S. Wasserman. New York, 2015.
11. M. Frederiksen, Temporal marginality. Rmt-s: Hopeless youth! Toim. F. Martinez, P. Runnel. Tartu, 2015, lk 107-109.
12. L. Chelcea, Post-socialist acceleration: Fantasy time in a multinational bank. Time and Society, 2015, kd 24, nr 3, lk 348-366.
13. D. Harvey, The condition of postmodernity: An enquiry into the origins of cultural change. Oxford, 1990.
14. E. Kesküla, Temporalities, time and the everyday: new technology as a

- marker of change in an Estonian mine. *History and Anthropology*, 2016, kd 27, nr 1, 1-15.
15. K. Verdery, *What was socialism and what comes next*. Princeton, 1996.
16. S. Aleksievich, *El fin del 'homo sovieticus'*. Tlk J. Ferrer. Barcelona, 2015.
17. M. Douglas, *Purity and danger: An analysis of the concepts of pollution and taboo*. London, 1966.
18. Z. Bauman, *Wasted lives: Modernity and its outcasts*. London, 2004.
19. *Välitöömärkmetest*, Tallinn, märts 2013.
20. *Neoliberalism, personhood and postsocialism*. Toim. N. Makovicky. Farnham, 2014.
21. *Style and socialism. Modernity and material culture in post-war Eastern Europe*. Toim. S. E. Reid, D. Crowley. Oxford, 2000.
22. *Välitöömärkmetest*, Tartu, juuni 2015.
23. S. Kattago, *Memory and representation in contemporary Europe. The persistence of the past*. Farnham, 2012.
24. R. Sennett, *The craftsman*. London, 2008.
25. T. H. Eriksen, *Overheating: An anthropology of accelerated change*. London, 2016.
26. H. Rosa, *Social acceleration*. New York, 2013.
27. S. Kattago, *All the world's a stage... or a cage? Rmt-s: Playgrounds and battlefields*. Toim. F. Martinez, K. Slabina. Tallinn, 2014, lk 65-84.
28. J. Rancière, *Politics and aesthetics*. London, 2006.